

personlig opfattelse af forholdene. Det samme gælder beretningen om oprettelsen af det udenrigspolitiske nævn. Det havde formentlig været spændende at høre forfatterens dom over dets betydning og ikke kun ordene: »de fleste i dag vil (vel) anse (det) for et helt uundværligt parlamentarisk organ.« (s. 344).

Mere interessant er afsnittet om besættelsestiden, hvor Nils Svenningsen var en central skikkelse, også politisk, og hvor man mærker et personligt engagement f. eks. i omtalen af Henrik Kaufmanns USA-politik. Men i almindelighed gælder dog det samme, som kendetegner f. eks. H. P. Hanssens skildring i Schultz' Danmarks historie af genforeningen: Egen indsats underbetones. Redegørelsen står ikke mål med Nils Svenningsens andre bidrag til besættelsestidens historie, og efter krigsafsnittet går han på ny over til referater af love og rigsdagstidende; men nu er vi også vor egen tid så nær, at enhver embedsmand vil skrive med påholden pen.

Til sidst (s. 362–408) giver så ambassadør, dr. jur. Paul Fischer (direktør 1961–71) en oversigt over nogle af udenrigstjenestens problemer i 1960'erne, men ikke for den for en udenforstående uhensigtsmæssige opdeling af ministeriet begyndende i 1957 med oprettelsen af en post som minister for udenrigsøkonomi (hvorved ministeriet vel bevarede som administrativ enhed, mens ansvaret for dets sagområde deltes mellem to ministre) og sluttende med den nuværende ordning med en minister for nordiske anliggender samt europæiske markedsanliggender og en minister for teknisk samarbejde med udviklingslandene samt nedrustningsspørgsmål – foruden altså den rigtige udenrigsminister. Men netop et sådant spørgsmål er så politisk ømtåleligt, at ministeriets di-

rektør af alle er den, som formentlig har mindst lyst til at ytre sig.

Der er mange måder at gribe et historisk arbejde an på. At dette jubilæumsværk ikke skulle være dansk udenrigspolitik historie, er der ikke noget at sige til; men det er blevet en noget for snævert skrevet institutionshistorie. Det havde været ønskeligt, om der f. eks. var gjort mere ud af arbejdsgang og beslutningsprocesser, af tjenestens indflydelse på de politiske afgørelser og af eksempler på indberetningernes indhold og funktion. Netop ved beskrivelsen af en embedsset havde en fornuftig udnyttelse af sider af politologien kunnet frugtbargøre fremstillingen.

Disse indvendinger udelukker imidlertid ikke, at værket er særdeles nyttigt. Alle fire forfattere er kyndige folk, som kender udenrigstjenesten ud og ind. De har gennemgået et meget stort stof og fremlægger det i et overskueligt sammendrag. Til eksempel kan det måske virke som en petitesse, at man får besked om postforbindelserne med udlandet i 1800-tallet; men for den, der skal skildre et udenrigspolitisk problem i denne periode, kan det have stor værdi. Han kan finde denne og talrige oplysninger af samme art i værket. Det vil herved blive en nyttig hjælper for fremtidige historikere, som vil arbejde med dansk udenrigspolitisk historie.

Tage Kaarsted

Bjørnstjerne Bjørnsons brevveksling med danske 1854–1874. Udgivet ved Øyvind Anker, Francis Bull og Torben Nielsen. I: 1854–1863. (Gyldendal, 1970). 296 s.

I 1953 udkom det store tre-bindsværk »Bjørnstjerne Bjørnsons brev-

veksling med danske 1875–1910«, som også for den politiske historie er en væsentlig kildesamling. I samarbejde udgiver nu de danske og norske sprog- og litteraturselskaber en tilsvarende brevdugave, der skal gå til og med 1874.

Udgavens første bind domineres af brevvækslingen med Clemens Peterzen (ikke få af brevene har tidligere været trykt i Kohts »Gro-tid«). I den er det atter Bjørnsons digterarbejde og hans personlige forhold, der er det fremherskende. Det er stof af samme karakter, der går igen; kun i meget beskedent omfang berøres politiske og samfundsmæssige forhold, når bortses fra spørgsmål som vilkårene for bogproduktion, teaterliv o. lg. Af Øyvind Ankers indledning, der også dækker værket's to sidste bind, fremgår imidlertid, at der i korrespondancen navnlig med Otto Borchsenius, Gotfred Rode, Ploug og Rudolf Schmidt vil komme en del af politisk karakter. Disse to bind er planlagt udsendt i 1971 og 1972.

Vagn Dybdahl

Orla Lehmann: Den græske Tronfølgesag 1863. Meddelt ved Johannes Lehmann. (Vejle amts årbøgers monografier VII. 1970). 141 sider.

Ved sin død i 1870 efterlod Orla Lehmann sig et manuskript til en bog om den græske tronfølgesag i 1863, formentlig skrevet ganske kort tid efter begivenhederne. Da Lehmanns venner og partifæller efter hans død skulle besørge en udgave af hans papirer, var der almindelig enighed om, at skildringen af tronfølgesagen ikke lod sig of-fentliggøre. Dertil var den alt for nærgående over for navnlig Christian 9. Nu har en ætling af Orla Lehmann,

nemlig forfatteren, dr. Johannes Lehmann, sammen med Vejle amts historiske samfund i hundredåret for Lehmanns død befordret manuskriptet i trykken forsynet med noter. Det er et udmærket initiativ. Bogen er vel værd at læse, dels fordi den giver et godt billede af Orla Lehmann som stilist, dels fordi man ser, hvorledes en dansk politiker oplevede en side af storpolitikken, og dels fordi redegørelsen kaster interessante glimt over de politiske tilstande i Danmark på et tidspunkt, hvor kronen stadig var en faktor, politikerne måtte tage hensyn til. Nogen uhildet historiker var Lehmann langt fra. Hans foragt for det lyksborgske hus var udtalt og fandt grumme udtryk, som næppe var retfærdige. Det er dog givet, at prins Christian (9.)s meget dynastisk prægede synsmåde ikke harmonerede med politikernes opfattelse af det konstitutionelle monarki. Prinsen synes aldrig at have forstået politikerne og de krav, et begyndende demokrati stillede.

Vejle amts historiske samfund har i øvrigt også markeret hundredåret ved i Vejle amts årbog for 1970 at samle en række bidrag af og om Lehmann som amtmand i Vejle.

Tage Kaarsted

Venstre i 100 år. I, 1870–1901, Hans Lund og Arne Fog Pedersen; Et folk vågner (173 s.); II, 1901–1939, Jørgen Herman Monrad; Et land bygges op (192 s.); III, 1939–1970, Chr. P. Fogtman; På frihedens vilkår. 176 s. 1970. (I–III).

Ifølge forordet, skrevet af Venstres nuværende formand Poul Hartling, har hensigten med værket været at fremlægge »en folkelig bog, som kan